

XALQARO TASHKILOTLARNING PAYDO BO'LISHI, RIVOJLANISHI VA ZAMONAVIY XALQARO MUNOSABATLARDA ULARNING AHAMIYATI

Jo'raqulova Gulnoza

O'zMPU, Milliy g'oya ,manaviyat asoslari va huquq ta'limi yo'nalishi 403-guruh talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada xalqaro tashkilotlarning paydo bo'lishi, tarixiy rivojlanish bosqichlari hamda zamonaviy xalqaro munosabatlardagi o'rni va ahamiyati yoritilgan. Xalqaro tashkilotlarning shakllanishi XIX asr oxiri va XX asr boshlaridagi global jarayonlar bilan bog'liq bo'lib, ular davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish va xalqaro tinchlikni ta'minlash zaruratidan kelib chiqqan. Maqolada Millatlar Ligasi va Birlashgan Millatlar Tashkilotining tashkil topishi, shuningdek, BMT tizimidagi ixtisoslashgan va mintaqaviy tashkilotlarning faoliyati tahlil qilingan. Shuningdek, xalqaro tashkilotlarning bugungi kundagi global muammolarni hal etishdagi o'rni, jumladan, xavfsizlik, iqtisodiy hamkorlik, iqlim o'zgarishi, sog'liqni saqlash va terrorizmga qarshi kurashdagi ahamiyati ko'rsatib berilgan. Maqola xalqaro tashkilotlar zamonaviy dunyo tartibotining ajralmas qismi ekanligini asoslab beradi.*

Kalit so'zlar: *Xalqaro tashkilotlar, xalqaro munosabatlar, Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT), Millatlar Ligasi, global xavfsizlik, mintaqaviy tashkilotlar, xalqaro hamkorlik, integratsiya, globallashuv, diplomatiya.*

Kirish

Bugungi globallashuv jarayonida xalqaro munosabatlar tizimi tobora murakkablashib bormoqda. Davlatlar o'rtasidagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy aloqalar kengaygani sari ularni muvofiqlashtiruvchi xalqaro institutlarga ehtiyoj ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan xalqaro tashkilotlar zamonaviy dunyo siyosatida muhim o'rin egallaydi. Xalqaro tashkilotlar davlatlar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish, tinchlik va xavfsizlikni ta'minlash, global muammolarni hal etish kabi vazifalarni bajaradi. Ularning shakllanishi va rivojlanishi xalqaro munosabatlarning tarixiy evolyutsiyasi bilan bevosita bog'liqdir .

Asosiy qism

Xalqaro tashkilotlar XIX asr oxiri va XX asr boshlarida shakllana boshladi. Bu davrda sanoatlashuv, transport va aloqa tizimlarining rivojlanishi davlatlar o'rtasidagi aloqalarni kuchaytirdi va xalqaro hamkorlikni institutsional shaklga keltirish zaruratini yuzaga chiqardi . Birinchi jahon urushidan so'ng xalqaro tinchlikni saqlash maqsadida Millatlar Ligasi tashkil etildi. Biroq u xalqaro nizolarni oldini olishda samarali bo'la olmadi. Shu sababli Ikkinchi jahon urushidan keyin 1945-yilda Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) tuzildi va u universal xalqaro tashkilot sifatida faoliyat yuritib boshladi. Ikkinchi jahon urushidan keyin xalqaro tashkilotlar tizimi tez rivojlandi. BMT

tarkibida YUNESKO, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST), Xalqaro mehnat tashkiloti (XMT) kabi ixtisoslashgan tashkilotlar faoliyat boshladi. Bu tashkilotlar ta'lim, sog'liqni saqlash va mehnat munosabatlarini global darajada tartibga solishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, mintaqaviy tashkilotlar ham shakllandi. Yevropa Ittifoqi iqtisodiy integratsiyaning yuqori darajasini ifodalasa, NATO harbiy-siyosiy xavfsizlikni ta'minlashga xizmat qiladi. SHHT va MDH kabi tashkilotlar esa Yevroosiyo hududida mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirmoqda. Bugungi kunda xalqaro tashkilotlar global boshqaruv tizimining ajralmas qismiga aylangan. Ular davlatlar o'rtasidagi nizolarni tinch yo'l bilan hal qilish, diplomatik muloqotni rivojlantirish va xalqaro xavfsizlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, iqlim o'zgarishi, terrorizm, pandemiyalar va migratsiya kabi global muammolarni hal etishda ham xalqaro tashkilotlarning o'rne beqiyosdir. Masalan, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti pandemiya vaqtida davlatlar o'rtasida muvofiqlashtiruvchi markaz sifatida faoliyat yuritadi. Bundan tashqari, xalqaro tashkilotlar iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirib, davlatlar o'rtasida savdo va investitsiya jarayonlarini kengaytirishga yordam beradi. Bu esa global iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Zamonaviy xalqaro munosabatlarda xalqaro tashkilotlar muhim o'rin egallaydi. Ular davlatlar o'rtasidagi nizolarni tinch yo'l bilan hal qilish, xavfsizlikni ta'minlash va iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, global muammolarni hal etishda ham ularning ahamiyati katta.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, xalqaro tashkilotlar zamonaviy xalqaro munosabatlar tizimining eng muhim institutlaridan biridir. Ularning paydo bo'lishi tarixiy zarurat bo'lib, davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qilgan. Bugungi kunda ular nafaqat siyosiy barqarorlikni ta'minlash, balki global iqtisodiyot, xavfsizlik va ijtimoiy sohalarida ham muhim rol o'ynamoqda. Shuning uchun xalqaro tashkilotlarning faoliyati kelajakda ham insoniyat taraqqiyotida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib qoladi.

Foydalanigan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi tashqi siyosatga oid darsliklar, Toshkent, 2022.
2. European History of International Organizations, 2021.
3. League of Nations Covenant, 1919.
4. United Nations Charter, 1945.
5. UNESCO Official Website, <https://www.unesco.org>
6. NATO Official Website, <https://www.nato.int>
7. Shanghai Cooperation Organisation, <https://www.sco.int>
8. Baylis, J. "The Globalization of World Politics", Oxford University Press, 2020.
9. World Health Organization Reports, <https://www.who.int>